

קבוע ופריש

מקור דין קבוע

1. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף טו עמוד א

תשע חנויות, כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח - ספיקו אסור, ובנמצא - הלך אחר הרוב!

וכי תימא, בשאין דלתות מדינה נעולות, דקא אתי לה רובא מעלמא וכגון סיעה טעמי יקאל כשלים צלו לכאן לאיכא תמי כוזי או עזוב טעמי כל המדינה יקאל לאיכא תמי כוזי רוב העיר וכוז המדינה, והא א"ר זירא: אף על פי שדלתות מדינה נעולות! ...

גופא, א"ר זירא: כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, בין לקולא בין לחומרא. מנא ליה לר' זירא? אילימא מתשע חנויות, כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור, ובנמצא - הלך אחר הרוב, התם לחומרא! אלא מתשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם, ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע - ספיקו טמא, התם נמי לחומרא! אלא מתשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם, ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע, ברה"י - ספיקו טמא, ברשות הרבי' - ספיקו טהור.

ומדאורייתא מנא לן? (ומכאן ולהבא ציטוט מסנהדרין עט במחלוקת ר"ש וחכמים) אמר קרא: וארב לו וקם עליו, עד שיתכוין לו. ורבנן? אמרי דבי ר' ינאי: פרט לזורק אבן לגו. היכי דמי? אילימא דאיכא תשעה כנענים ואחד ישראל ביניהם, ותיפוק ליה דרובא כנענים נינהו! אי נמי פלגא ופלגא, ספק נפשות להקל! לא צריכא, דאיכא תשעה ישראלים וכנעני אחד ביניהם, דהוה ליה כנעני קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואשמועינן האי קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

גדר החילוק לקבוע לפריש

2. חדושי הר"ן מסכת פסחים דף ט עמוד ב

ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב, היינו משום דאזלינן בתר דוכתא דמתלי ביה ספיקא, הילכך כשלקח ואינו יודע מאי זה מהן לקח היינו ספק גולד בחנויות הילכך הוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי,

אבל בנמצא בשוק אף על פי שבידוע שמאלו פירש היינו גולד הספק עכשו. (זה למרות) דמסתמא בשעת פרישתו ידוע היה מהיכן היה פירש וכיון שכן אזלינן ביה בתר רובא.

נמצא ביד נכרי ופירש לפנינו

3. תלמוד בבלי מסכת חולין דף צה עמוד א

אמר רב: בשר, כיון שנתעלם מן העין - אסור. מיתבי, רבי אומר: מקולין וטבחי ישראל, בשר הנמצא ביד עובד כוכבים - מותר! נמצא ביד עובד כוכבים שאני שהיתה בחזקת האשתמרי והוא לא שחטה, וטרפה לא מכחו לו למוכרה כאלו כלל בשר המונח שמה עורבים חלפוהו, תא שמע: תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספקו אסור, ובנמצא - הלך אחר הרוב! הכא נמי: בנמצא ביד עובד כוכבים.

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ט עמוד ב

תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל - היינו תשע חנויות לקיימא לן נהו לקמיא דכל קבוע שנטלו ממקום קבוע - אין הולכין בו אחר הכוב, אלא הכי הוא כמחצה על מחצה - וספק איסורא לחומרא. פירש פוסק מאחת מן הצעוקין לאחת מן הזויות, ולא ידענא מהי מינייהו פיש, ואתא עכבר ושקל - היינו סיפא. דתנן: תשע חנויות, כולן מוכרין בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור. ובנמצא הלך אחר הרוב.

5. תוספות מסכת פסחים דף ט עמוד ב

היינו תשע חנויות - לפי מה שפ"ה לענין בדיקה לא נהירא לר"י דהיכי מייתי ראייה מתשע חנויות דהוי ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא והכא ספיקא דרבנן הוא כדאמרינן בסמוך מיהו י"ל דאירי כגון שלא ביטל ועוד קשה דגבי תשע חנויות ליכא חזקת היתר אבל הכא אוקמא אחזקת בדוק דהא בבדוק מיירי דאי לאו הכי פשיטא דבעי בדיקה ונראה לר"י דלענין שהביא עכבר לבית ונמצא קבעי אי שרי לאכילה אי לאו.

ואם תאמר כי אתא עכבר ושקל מהני ציבורין אמאי חשיב ליה קבוע מאי שנא נמצא כפי עכבר נמצא ביד נכרי דבפ' גיד הנשה (חולין צה. ושם) פריך לרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור מבנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד נכרי ואומר ר"י דהכא מיירי כשראינו שלקח מן הקבוע שגולד הספק במקום קביעות אבל אם לא ראינו הוה ליה כפירש ואזלינן בתר רובא.

6. ר"ן (על הרי"ף) מסכת חולין דף לג עמוד ב

ול"נ שכל שלא בא לידו ממקום קביעותו אף על פי שראה אותו פורש מן הקבוע מדינא שרי דמדאורייתא לא מיקרי קבוע אלא במקום קביעותו אלא שחכמים גזרו בשראוהו פורש מן הקבוע גזרה שמא יקח מן הקבוע והיינו סוגיין דפרק התערובת דכיון דכביש להו כי היכי דניגדאין הרי הוא רואה אותן פורשין מן הקבוע. והיינו טעמא דתשעה צבורין ואתא עכבר ושקל דאע"ג דמדינא לא מיקרי קבוע כיון שלא נכנס בבית (שהו נקרא בא לידו) אלא לאחר שפירש מ"מ דנו אותו כקבוע כיון שראוהו פורש מן הקבוע וכי אזלינן הכא בתר רובא ולא גזרו עליו כלום לפי שלא ראהו פורש מן הקבוע.

ספק בחנויות עצמן

7. פרי חדש יורה דעה סימן קי ס"ק יג

[יג] תשע חנויות כו'. קודם בואי לבאר דין זה אבאר באיזה אופן נקרא קבוע דאורייתא. דע דמן התורה לא מקרי קבוע אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו דומיא דתשעה חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, אבל כשאין האיסור נודע וניכר לעצמו וכגון ספקא דחנויות שנודע דאיכא נבלה באחת מן החנויות ולא נודע באיזה חנות הוא מותר ליקח מן החנויות משום דאזלינן בתר רובא וכהאי גוונא לא מקרי קבוע. וכן כתבו התוספות בפרק קמא דפסחים [ט. ב. ד"ה היינו תשע חנויות] ובפרק גיד הנשה [חולין] דף צ"ה [ע"א ד"ה ספק] ובפרק התערובות [זבחים ע. ב. ד"ה אלא] דכל שנתערב ולא ידע מדאורייתא ברובא בטיל ולא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע כגון תשע חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע גוים שההיתר והאיסור שלהם ידועים במקומם.

קבוע למפרע

11. פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן קי ס"ק יד

אמנם הפר"ח אות י"ד השיג להש"ך וכוונתו דהרשב"א כהר"ן דאפילו קבוע הניכר כל מה שלקח קודם שרי ובמשמרת הבית ה"פ דרשב"א הבין שהרא"ה הבין ברשב"א דמייירי שכל העולם ידעו איזו חנות והאיש הזה לא היה יודע והשיגו ועל זה כתב הרשב"א שאינו כן (אלא כשכל העולם יודעים והוא לא ידע נחשב כקבוע. אבל כשכל העולם לא ידעו אינו נחשב כקבוע בידיעתם לאחר שפרש). ובאמת המעיין במ"ה במ"ש דהיינו סיפא דברייתא נמצא דמ"ש משמע דרשב"א אף אקבוע הניכר סובר כהר"ן דמה שלקח קודם שרי.

קבוע שנתערב

12. תורת הבית הארוך בית ד שער ב דף ל עמוד א - ב

אבל אסור לאחר מיכן ליקח מן הקבוע במקולין ואפילו לקח אחד בפנינו הרי זה אסור וכדמוכח בהאי דתשע צבורין של מצה ואחר של חמץ שבפרק קמא דפסחים. ומיהו דוקא כשלא נתערבה חתיכה זו שלקח מן הקבוע בחתיכות אחרות של היתר אבל נתערבו באחרות מסתברא לי שכולן מותרות. וכדמוכח בהנהו דפרק התערובות טבעת של עבודת אליילים שנפלה למאה וכוס של ע"א שנפל לאוצר מלא כוסות שאעפ"י שפירש אחד מהן לפנינו ונפל לאחרים מותרין וכפי התירוץ שכתבתי אני למעלה.

קבוע דרבנן

13. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף ע עמוד ב

מתני'/. כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל, אפילו אחת בריבוא - ימותו כולן.

14. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף עג עמוד א

ונמשוך ונקרב חד מיניהו יטלם אחד אחד וכלל חד וחד נמא מוכנא הוא, ונימא: כל דפריש מרובא פריש! נמשוך? הא היה לו האיסור קבוע ועומד בנייהו וקיימא לן כסנהלנין (דף עט) מואנכ לו פרט לזוקא אכן לנו הוה לה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אלא ניכבשינהו דניידי יטוף אוחס שינוזו ללא ליהוי קבוע, ונימא: כל דפריש מרובא פריש! ... אלא אמר רבא: משום קבוע דלמא אחי למימשך ולמיסבניהו חד וחד כי לא נייהו דה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי וליכא למיסמך ולמימנר מלכונא פריש.

נפק"מ בתוספת קבוע היא לקולא להתיר פירש או לקח קודם שנודע

15. פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן קי ס"ק יד

החלק הג'. הוא בקבוע דרבנן שכל דבר חשוב או מנין וזהר"ל חוץ דשיל"מ נתנו חז"ל עליה דין קבוע וזה מוזכר בריש התערובות ונכבשינהו שמא יקח מקבוע וה"ט דנתנו עליו דין קבוע דאי פירש חד מיניה שלא ע"י מעשה לרשב"א שרי ולדידן דאסור אפ"ה נ"מ במה שקראו קבוע דאי לקח מקבוע קודם שנודע התערובת דשרי דלא שייך למיגזר כו' אמרינן כל דפריש כו' ואין חילוק בזה בין איסור תורה או דרבנן נתנו עליו דין קבוע.

נפק"מ בקבוע לחומרא לאסור לקיחה אחד אחד

8. בדיק הבית על תורת הבית בית ד שער ב דף כט עמוד ב

ולפי מה שכתב בענינים אלו הוא הדין אם היו בעיר זה עשר חנויות מוחזקות לנו כלן בבשר שחוטא ולקח מאחת מהן ואינו יודע איזו היא ואחר כך נתברר לנו שאחד מהחנויות אלו בשר נבלה הרי מה שלקח מותר שבשעה שנולד הספק כבר פירשה זו ואזלינן בתר רובא ע"כ.

ואגב חורפא אמרה וליתה, וכדמעיינת בה שפיר משגחת להו דלא דמייין כלל דאלו בנמצא דאזלינן בתר רובא הספק שנולד לנו על שעה זו על חתיכה זו עם היות החנויות ברורים שאין בהם ספק והספק שעליה היא על שעה זו ולא על שעת פרישתה מן החנויות אבל בשר שניקח מן החנויות בעודן כלן בחזקת היתר כשנתברר שאחת מן החנויות אסורה אין תורת הספק הזה על שעה זו שאין תולדת הספק מצד עצמה אלא מצד ברירת החנויות שנתברר עכשיו שאחד מהן אסורה ומתוך כך נולד בה ספק על אותה שעה שהוא פירשה בידי הלוקח מהן אם כן ספק זה אינו מחודש אלא גלויי מילתא בעלמא הוא שתחילה היה נעלם ממני שהייתי סבור שכולן מותרות וכשנתברר שאחד אסור איגלי מילתא למפרע שבשעת מקח חתיכה זו כשפירשה מהן באותה שעה היה ספק שלה וזה ברור. (שיהיה דינה כקבוע ולא כפריש למרות שנמצא בחוק)

9. משמרת הבית על תורת הבית בית ד שער ב דף כט ב

אמר הכותב: הוא חלום והוא מפרש שהמחבר לא על חנות אחד מוכרת בשר נבלה בידוע אמרה דאעפ"י שזה לא ידע שיש כאן חנות מוכרת בשר נבלה כיון שלקח משם מן הקבוע לקח.

והמחבר לא כתב כן אלא בשנמצא שם ספק טרפה או אפילו וודאי טרפה ללאחר שלקח שזה לא נולד לנו במקולין עד לאחר שקנה זה וכל מה שלקח מתחלה ולאחר שפירש נולד לנו הספק הזה אם לקח מן הטרפה או מן הכשרה מותר דזה כנמצא הוא דמאי שנא מתשע חנויות דודאי מי שלקח מן הקבוע לקח אלא שלא נולד לנו הספק בעודו בקבוע אלא בפירש ומשום כך מותר ואעפ"י שידענו בבירור שלקחו מי שלקחו מן הקבוע שאין בשר נמכר בעיר אלא במקולין. וכן פירשו רבותינו הצרפתים בתוספותיהם גבי ההיא דאמר וכי בשביל שוטה שעשה שלא כהוגן נאבד את המקולין:

10. ר"ן (על הר"י"ף) מסכת חולין דף לג עמוד ב

וכתבו בתוס' דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אף על פי שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרי' ביה דליהוי קבוע למפרע. ונ"מ למי שלקח בשר מן המקולין ואח"כ נודע שהיתה טרפה ביניהם דשרי כיון דבשעה שלקח לא היה קבוע דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חדוש הוא ואין לך בו אלא משעת חדושו ואילך כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא:

ר"ן	רשב"א	מציאות
פריש	קבוע	התברר שהיתה טריפה בחנות בזמן הלקיחה
פריש	פריש	התברר שהיה ספק טריפה בחנות בזמן הלקיחה
פריש	פריש	התברר שהיתה טריפה בחנות לאחר הלקיחה

16. חוות דעת באורים סימן קי ס"ק ח

והא דלא דלא כתב רש"י שמא יקחו כולם, היינו משום דבלאו הכי אסור ליקח כולם, דהא שנים האחרונים אסורים דהא אין היתר רק משום כל דפריש. וא"כ אין איסור כשבאו כולם או רובן ביחד למקום אחד אחר שנדו ממקום הראשון, רק לאכול כולן ביחד, כיון דהאיסור בתוכן ולא בטל מטעם חשיבות בעלי חיים, אבל ליקח אחד אחד או שפירש לפנינו אחד אחד מותר כל אחד, דכל שאין האיסור רק מטעם חשיבות הבעלי חיים, וליכא דין קבוע, מותר אפילו ליקח אחד אחד או בפירש לפנינו,